

استاد علیدوست مطرح کرد؛

باید بین موضوع‌شناسی، حکم‌شناسی و مصداق‌شناسی تفکیک قائل شویم/ شرط ورود فقیه به مس

آخرین اخبار، اجتهاد و اصول فقه، دیدگاه و گزارش بهمن ۱، ۱۴۰۰

استاد ابوالقاسم علیدوست به تشریح بایسته‌های ورود فقهی به مسائل جدید مانند متاورس پرداخت و تأکید کرد: ورود به ، که بی‌توجهی به آنها باعث ایجاد مشکلاتی خواهد شد. فقیه باید میان موضوع و مصداق فرق قائل شود و در همه موارد موضوع نوپدید به حدی از استقرار برسد که بتوان در مورد آن موضع گرفت.

به گزارش **شبکه اجتهاد**، چندی قبل بحثی درباره رمزارزها و متاورس توسط یکی از اساتید حوزه مطرح شد به این شرح که جایز نیست، چون مالیتی برای آن قائل نیستند و استفاده از فضای متاورس هم مشمول همین مسئله دانسته شد.

به دنبال بیان این سخنان، نقدی بر وی وارد شد که برخی علما بلافاصله با هر موضوع جدیدی مقابله و آن را حرام اعلام می‌نیز یکی از این دست فتاوا برشمرده شد.

برای تبیین بیشتر این موضوع که فقها در مواجهه با مسائل نوپدید چگونه باید اظهار نظر کنند تا از واقعیت ماجرا دور نباشد سطح خارج حوزه علمیه، گفت‌وگو کرده است که آن را می‌خوانید.

در تاریخ ایران مواردی از تکنولوژی وجود دارد که در ابتدا برخی فقها با آن مخالفت جدی کردند، مثلاً در ماجرای بلندگو تصویری رایتل مطرح شد برخی آن را حرام اعلام کردند، ولی اکنون امکانات ارتباطی تصویری مورد پذیرش و استفاده گ

مخالفت‌ها نیست. رمزارزها و فضای متاورس هم تا چند سال آینده در کشورمان جدی خواهند شد، ولی شاهد موضع‌گیری درباره آنها هستیم. از نظر شما آیا این نوع مواجهه با مسائل نوپدید درست است؟

علیدوست: اگر فقیه بخواهد یک گزاره شرعی را بیان کند، بدون بیان موضوع نمی‌شود. هر گزاره شرعی، یک مبتدا، نهاد، خاصی از موسیقی حرام است هم حکم بیان شده و هم موضوع. متأسفانه به راحتی حتی در کلمات فضلا بین موضوع‌شناس ایجاد می‌شود. البته فقیه گاهی کار سومی را هم انجام می‌دهد، یعنی به سراغ کاری می‌رود که گاهی به اشتباه موصداق‌شناسی است؛ مثلاً دست می‌گذارد روی یک نوع معامله خاص و آن را غرر می‌داند یا می‌گوید فلان معامله اکل مال وجود ندارد ولی مصداق آن در خارج موجود است. در این مرحله بیشتر جای بحث است که آیا فقیه باید ورود کند یا خیر و خصوصاً اگر مصداق، نوپدید و جدید باشد. مثلاً ریپو (معامله‌ای که اوراق بهادار در آن فروخته می‌شود و در تاریخی مشخص بحث جدی مطرح است یا حتی سازمان بورس از فقیه سؤال می‌کند یا خرید و فروش زمین در متاورس و رمزارزها بر سر مصداق‌شناسی است. بنده اخیراً کلیپی را از یکی از استادان درس خارج در پاسخ به فرد دیگری دیدم و متأسفانه همه این مب‌فنی بین آنها قائل شود. بنابراین باید بین موضوع‌شناسی، حکم‌شناسی و مصداق‌شناسی تفکیک قائل شویم.

به لحاظ نظری گفته می‌شود که ورود به مصداق کار فقیه نیست؛ البته اگر حکم قضایی باشد، مانند اینکه مجتهد و قاضی با از سوی او بیان شود، زیرا پرونده زیر دست اوست و باید تکلیف روشن شود و نمی‌تواند به یک حکم کلی بسنده کند. فقیه تعیین آن است. اینها تا این حد محل بحث نیست و حاکم شرع و فقیه در قامت قاضی می‌تواند وارد مصادیق شود، و حکومتی و قضاوت نیست، بلکه ورود فقیه به مصادیق فارغ از این مقام مطرح است. فقهای ما در موارد زیادی درست یا نادر کتاب «فقه و عرف» آورده‌ام، مثلاً می‌گویند زدن فلان آمپول روزه را باطل می‌کند یا باطل نمی‌کند.

شرط شما برای ورود فقیه به مصادیقی مانند مسائل نوپدید چیست؟

علیدوست: اگر فقیه بخواهد وارد شود، باید شرایطی را رعایت کند؛ اولاً در حد گسترده از کارشناس فن استفاده کند، اینکه در همکاری‌های مقاله‌ای را در اختیار او قرار دهند کفایت نمی‌کند. حتی درس‌های خارج باید مشترک با یک کارشناس فن برگزار ، فقه بورس داشتیم. باید دروس دو ضلعی و سه ضلعی در این زمینه در حوزه شکل بگیرد، مثلاً اگر می‌خواهیم در مورد مر درس حاضر شود و آن را دقیقاً برای استاد و شاگردان توضیح دهد و اینکه مرگ مغزی واقعاً مرگ است یا کما یا بین این دو؛ بدهد. اگر فقیه بخواهد ورود علمی کند، باید کارشناس در کنار او باشد؛ البته نمی‌گویم خود فقیه نمی‌تواند مطالعه کند، بلکه کار فقهی کند، مرتکب خطاهای زیادی می‌شود، اگر فقیه هم بخواهد با مطالعه سطحی که گاهی عمیق‌پنداری می‌شود - فقیه باید خیلی دقیق کار کند یا از نظر کارشناس بهره‌برد و نظر او برای فقیه، حجت باشد.

برخی موضوعات در حال شدن است و هنوز تعیین و قرار ندارد. ممکن است ما تا حدی اطلاعات داشته باشیم، ولی باید ممکن است مردم سؤال کنند و نظر بخواهند، ولی باید به اندازه لازم حوصله به خرج بدهیم. در دهه ۵۰ بحث فرضیه تکا، اینکه هنوز در غرب، تکامل یک نظریه نبود و به آن فرضیه می‌گفتند، ولی ما در ایران نظریه بودن آن را پیش‌فرض گرفته برخی مخالف بودند، حتی به حسب نقل برخی در آن زمان پیشنهاد مباحثه دادند. بنابراین فرضیه در حال شدن است و لز اجازه دهیم موضوع قرار معینی بگیرد و بعد نظر دهیم.

پیشنهاد شما به فقها برای اینکه بتوانند در زمینه مسائل روز و بویژه درباره تکنولوژی و فضای مجازی نظر دقیق‌تری بدهند ؟

علیدوست: فضای مجازی حداقل در ایران عجیب است و اطلاع ندارم در همه دنیا این گونه است یا خیر؟ اگر هزار بار هم ب اطلاعات کنونی و محدود من است باز هم دیگران قضاوت و قبل و بعد جملات را حذف می‌کنند و نشر می‌دهند. اگر بز اجازه دهند که موضوع به حدی از قرار برسد و گزارشها هم دقیق باشد و طوری نباشد که خدای ناکرده کسانی به ما گزارش

بنابراین پیشنهاد بنده مبنی بر اینکه این دروس به صورت دو ضلعی و سه ضلعی برگزار شود، شاید جبران‌کننده باشد، مگر ای بگوید با استناد به این گزارش، نظر من این است.

گاهی انسان احساس می‌کند که نگاه، نگاهی ایجابی و توجیه‌گرانه یا سلبی است که در مسائل علمی آفت بزرگی محسوس خالی‌الذهن کند و جانب‌دارانه وارد یک موضوع نشود. وقتی می‌خواهد راهکار ارائه دهد، توأم با نگاه عمیق باشد نه بزرگواران ممکن است در مباحثی تسلط داشته باشند، ولی برخی موضوعات نیازمند گفتمان مخصوص به خود است. غیرنظام‌وار می‌بینم و ماحصل آن همین نظام بانکی است که نه مردم راضی هستند و نه اقتصاددان‌ها و نه فقها و احساس هم کشیده می‌شود. پس نگاه سیستمی وجود ندارد.

از یک سو برخی فقها مواضع سرسختانه‌ای در مورد مثلاً موسیقی دارند و برخی دیگر تسامح زیادی دارند و همین موضوع با خروجی بحث، نه مبانی فقیه کار دارند. آیا در دوره معاصر و در واقعیت جوامع انسانی بدون موسیقی و هنر می‌توان زندگی

علیدوست: هیچ فقیهی با هنر مخالفت نمی‌کند، خط، شعر، معماری و حتی فن بیان یک هنر است و فقها مخالفتی با آنها ندارند. کار داریم و چون فقیه می‌گوید که شنیدن موسیقی حرام است آن فرد هم گوش نمی‌کند. البته اگر به مرز ضرورت برسد، برای بلکه گاهی موضوع حاکمیتی است، مثلاً آیا می‌توان صدا و سیما را بدون موسیقی اداره کرد؟ البته تعریف موسیقی هم جای غناست نه موسیقی به معنای عام. آیا می‌توان رسانه‌ای با نگاه حرمت مطلق موسیقی داشت؟ این بحث با فتوای معیار قابا کشور تبدیل می‌شود و در این صورت گشایش‌هایی هم دارد. بنده برای اطلاعات بیشتر خوانندگان فرهیخته، آنان را به کتاب منتشر شده و جلد سوم هم در حال آماده شدن است. در این کتاب بدون نگاه توجیه‌گرانه و خروج از انضباط فکری و با نوا موارد جواز آن پرداخته شده است.